

મહાદેવ દેસાઈ સમાજસેવા સંકુલ
ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ , અમદાવાદ
ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાન પારંગત (M. L. I.Sc.) અભ્યાસક્રમ
વર્ષ - 2023 - 24
સત્ર -2
પાઠ્યક્રમનું આયોજન

પ્રશ્નપત્ર ક્રમાંક	વિષય	ક્રેડીટ	કલાક
201	માહિતી પ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ	4	60
202	માહિતી ટેકનોલોજી વિનિયોગ (પ્રાયોગિક)	4	60
203	માહિતી પદ્ધતિઓ અને ઊપજો	4	60
	લઘુશોધ નિબંધ	4	
	ગુજરાતી પ્રત્યાયન અને પ્રસાર	2	-
	ઉદ્યોગ	2	
	Library Internship	-	10

પાઠ્યક્રમ-201 : માહિતી પ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ
(Information Process & Retrieval)

પરિણામ (outcome)

- વિદ્યાર્થીઓ માહિતી પ્રક્રિયાની વિકસિત રીતો શીખશે.
- માહિતી શોધની જુદી જુદી રીતોના ઉપયોગથી માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ ક્ષમતા વિકસાવશે.
- જુદા જુદા વાડમયસૂચ્યાત્મક વર્ણનોના ધોરણોથી વાકેફ થશે.
- નિર્દેશીકરણની તમામ બાબતોથી વાકેફ થશે.

કલાક

એકમ-1

15

- માહિતી સંગ્રહ વિભાવના, ઘટકો અને માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિના સાધનો - પદ્ધતિઓ
- વિષયવસ્તુનું સર્જન/વિષયવસ્તુનો વિકાસ
- વિષયવસ્તુ વિશ્લેષણ : અર્થ, હેતુ, ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રોમાં વિનિયોગ
- નિર્દેશીકરણની વિભાવના અને પ્રક્રિયાઓ
- નિર્દેશીકરણની ભાષાઓ, પ્રકારો અને લાક્ષણિકતાઓ
- શબ્દભંડોળ નિયંત્રણ - શબ્દભંડોળ નિયંત્રણનાં સાધનો
- થિસોરસ - રચના અને કાર્યો. થિસોરસની રૂપરેખા/યોજના

એકમ-2

15

- પૂર્વસમન્વિત અને પશ્ચાત સમન્વિત નિર્દેશીકરણ
- શુંખલા નિર્દેશીકરણ, પ્રેસી, યુનિટર્સ, ચાવીરૂપ શબ્દો અને ઉદ્ધરણ નિર્દેશીકરણ
- સ્વયંસંચાલિત નિર્દેશીકરણના પ્રવાહો
- સ્વયંસંચાલિત સારાંશીકરણ અને અનુવાદ

એકમ-3

15

- વાડમયસૂચ્યાત્મક વર્ણનનાં ધોરણો : ISBD, MARC, CCF અને MARC 21
- મેટાડેટા : વિભાવના, ઉપયોગ, હેતુ, કાર્યો
- જુદા જુદા ફોર્મેટના પ્રોટોકોલ અને લક્ષણોનું વિહંગાવલોકન : ટેમ્પ્લેટ્સ, ડબ્લિન કોર વગેરે
- મેટાડેટાનો ઉપયોગ
- ડેટા માઈનિંગ, ડેટાવેરહાઉસ
- Digital Object Identifier. (DOI) : વિભાવના, Origin, વિનિયોગ

એકમ-4

15

- પુનઃપ્રાપ્તિની પદ્ધતિઓ – માનવીય અને યાંત્રિક (manual and automated)
- વ્યૂહરચનાઓ : Boolean logic, Building Block search, Citation Pearl Growing, Successive Facet Strategies, Pair Wise Facet Strategies, Word Proximity, Truncation. directories,
- Search tools – Search engines, meta search engines, Subject Directories, Specialized databases
- માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ પદ્ધતિઓના મૂલ્યાંકનના માપદંડ

મૂલ્યાંકન :

આંતરિક : 10 ગુણ સ્વાધ્યાય
 10 ગુણ પરિસંવાદ
 20 ગુણ આંતરિક કસોટી

 40 ગુણ

બાહ્ય : 60 ગુણ

 100 ગુણ

References (સંદર્ભ સ્ત્રોત)

English:

- (1) Aitchison, J. and Gilchrist A. (1972). The Thesaurus Construction: A Practical Manual. London: ASLIB
- (2) Austin, D. (1974). PRECIS: A manual of Concept analysis and subject Indexing. London: BNB
- (3) Borko, H. and Berinier, C.L. (1978). Indexing Concept and Method
- (4) Brown, A.G. (1982). An Introduction to Subject Indexing. 2V London: Clive Bingley
- (5) Garfield, Eugene. (1979). Citation Indexing. New York: John Wiley.

ગુજરાતી :

- (1) ઠાકર, ઊર્મિલા. (2000). નિર્દેશીકરણ પ્રક્રિયા. અમદાવાદ : ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન.

પાઠ્યક્રમ-202 : માહિતી ટેકનોલોજી : વિનિયોગ (પ્રાયોગિક)
(Information Technology : Application (Practical))

પરિણામ (Outcome)

- વિદ્યાર્થીઓ ગ્રંથાલય ઓટોમેશનથી વાકેફ થશે.
- વિવિધ સોફ્ટવેર પ્રાયોગિક રીતે શીખશે.
- ડીઝીટલાઈઝેશન કરતા શીખશે.
- ઇન્ટરનેટ અને કોમ્પ્યુટરનું પ્રાયોગિક જ્ઞાન મેળવશે.

કલાક

એકમ-1

15

- ગ્રંથાલય ઓટોમેશન એટલે શું ?
- ઓટોમેશનના ફાયદાઓ
- ઓટોમેશનમાં ઉપયોગી સોફ્ટવેર
 - SOUL (સોલ)
 - LIBSYS (લિબસીસ)
 - ALIS (એલીસ)
 - KOHA
- SOUL 2.0 વિષેની સમજ
- SOUL 2.0 Installation વિવિધ મોડેલની સમજ
- KOHA Installation વિવિધ મોડેલની સમજ
- મેમ્બરશીપ
- Direct Entry of Books
- મેમ્બરશીપ રીપોર્ટ
- Thesis entry ઈશ્યુ/રીટર્ન
- ઈશ્યુના વિવિધ રીપોર્ટ્સ

એકમ-2

15

- ઈન્ટરનેટ એટલે શું ?
- URL ની સમજ
- INFLIBNET ની સમજ
- SODHGANGA.COM ની સમજ
- વિવિધ સર્ચ એન્જિન
- Google
 - Khoj
 - Yahoo
 - Altavista
- ઈ-જર્નલ એટલે શું ?
- Sprigerlink, J gateplus, emerland insert વગેરેની સમજ

એકમ-3

15

- ડીઝીટલાઈઝેશન
- ડીઝીટ લાઈબ્રેરી એટલે શું ?
- ડીઝીટલ ગ્રંથાલયના ફાયદાઓ
- ડીઝીટલાઈઝેશનમાં ઉપયોગી સોફ્ટવેરની સમજ
- ગ્રીનસ્ટોનની સમજ

એકમ-4

15

- ગ્રીનસ્ટોન ડાઉનલોડ કરવું. ગ્રીનસ્ટોન ઈન્ટોલ કરવું.
- ગ્રીનસ્ટોનમાં વિદ્યાર્થી માટે Repository તૈયાર કરવી.
- ગ્રીનસ્ટોનમાં વિવિધ સર્ચ કરવું.

भूत्थ्यांकन :

आंतरिक :	20 गुण प्रायोगिक
	20 गुण आंतरिक कसोटी
	<hr/>
	40 गुण
बाह्य :	60 गुण
	<hr/>
	100 गुण

References (संदर्भ स्रोत)

- (1) www.Inflibnet.ac.in
- (2) www.Sodhganga.com
- (3) www.Springerlink.com
- (4) www.Jgateplus.com
- (5) Dave, Ashit. (2000). Index A to Z: Computer Jagat

પાઠ્યક્રમ-203 : માહિતી પદ્ધતિઓ અને ઊપજો

Information System and products

પરિણામ (Outcome)

- વિદ્યાર્થીઓ માહિતી પદ્ધતિની પ્રવૃત્તિઓ અને સેવાઓથી પરિચિત થશે.
- રાષ્ટ્રીય, પ્રાદેશિક અને વૈશ્વિક સ્તરની માહિતી પદ્ધતિઓથી વાકેફ થશે.
- વિભિન્ન માહિતી ઊપજો અને સેવાઓનો પરિચય થશે,
- માહિતી મધ્યસ્થીઓ (Providers)નો પરિચય થશે,
- લાઈબ્રેરી કન્સોર્શિયાની વિભાવના સમજવા અને પારખવામાં તૈયાર થશે,

કલાક

એકમ-1 માહિતી પદ્ધતિ

15

- માહિતી પદ્ધતિની મૂળભૂત વિભાવના, ઘટકો, પ્રકારો અને લાક્ષણિકતાઓ
- માહિતી પદ્ધતિના પ્રકારો (kinds) : ગ્રંથાલયો, પ્રલેખન કેન્દ્રો, માહિતી કેન્દ્રો, ડેટા બેન્ક્સ, માહિતી પૃથક્કરણ કેન્દ્રો, રેફરલ સેન્ટર, ક્લિઅરીંગ હાઉસ, આર્કાઈવ્સ, પ્રતિલિમાંતર અને અનુવાદ કેન્દ્રો - તેમનાં કાર્યો અને સેવાઓ
- NATIS અને National Information Policy (NIP) ની વિભાવના, કાર્યો અને હેતુ.
- National Information System (NATIS) ની ડિઝાઈનનું આયોજન
- National Information System : NISCAIR, DESIDOC, NASSDOC, ENVIS - માળખું, કાર્યો અને સેવાઓ

એકમ-2

15

- પ્રાદેશિક માહિતી પદ્ધતિઓ : APINESS અને SAARC (SDC)
- વૈશ્વિક માહિતી પદ્ધતિઓ : UNESCO, INIS, AGRIS, INSPEC, MEDLARS, SPINES, ICSU

એકમ-3

15

- માહિતી ઊપજોની વિભાવના, વ્યાખ્યા અને પ્રકારો
- સાર સામયિકો, ન્યૂઝલેટર, બુલેટીન, ટ્રેન્ડ રીપોર્ટ અને સ્ટેટ ઓફ ધ આર્ટ, રીપોર્ટ તૈયાર કરવાની રીતો
- માહિતી ઊપજો vs સેવાઓ
- માહિતી સેવાઓ - બિબ્લિઓગ્રાફિક, ડોક્યુમેન્ટ ડિલિવરી, એલર્ટ (CAS અને SDI)
- માહિતી ઊપજો અને સેવાઓનું માર્કેટીંગ

એકમ-4

15

- માહિતીના મધ્યસ્થીઓ : DIALOG, STN, Data star, UMI, Silver Platter, BLDSC, ISI
- લાઈબ્રેરી કન્સોર્શિયા : વિભાવના, હેતુ. ભારતમાં કન્સોર્શિયા : INFONET, INDEST

મૂલ્યાંકન :

આંતરિક :	10 ગુણ સ્વાધ્યાય
	10 ગુણ પરિસંવાદ
	20 ગુણ આંતરિક કસોટી
	<hr/>
	40
બાહ્ય :	60 ગુણ
	<hr/>
	100 ગુણ

References (સંદર્ભ સ્ત્રોત)

(English)

- (1) Bedi, D.S. (1991). Information Professional and the new technology. DESIDOC, Bulletin. 11(3). P.3-5
- (2) Kumar, P.S.G. (2004). Information Sources and Services. Delhi, B.R Publishing House.
- (3) Khanna, J.K. (1996). Handbook of Library Information Systems & Services. New Delhi: Beacon Books.

- (4) Herman, M. Weisman. (1972). Information Systems, Services and Centres : N.Y. Wiely Baker-Hayes.
- (5) Shah, P.C. (2004). Information Services/Products Marketing. New Vistas in Library and Information Science. Vallabhvidyanagar: S.P. University.
- (6) Kanadiya, Prayatkar K. (2009). Marketing of Library and Information Services. SREL's Journals of Information Management, Vol. 46. No.4

વીજાણકીય સ્ત્રોત :

- (1) http://en.wikipedia.org/wiki/Libraries_and_Information_centres_in_India. Dated 13/1/2018
- (2) http://en.wikipedia.org/wiki/data_bank, Dated 19-2-18
- (3) www.ibizacademy.com/what_are_Information_product_how_to_create_and_sell_online
- (4) www.mobile.internetmarketing-dictionary.com/info-product
- (5) <https://www.slideshare.net/santosh13101987/information-products>
- (6) www.sellinginfoproduct.com/2005/03/definition-of-information-product.html
- (7) www.nyu.edu/library/bobst/research/tsd/glossary.html
- (8) http://www.niace.org.uk/product/learning_from_experience_consortia.html
- (9) Shodhganga.inflibnet.ac.in/bistream/10603/13007/10/10-chapter%201.pdf
- (10) <https://www.researchgate.net/publication/2654-34784>. An overview of th-library consortia-in-India
- (11) <https://www.inflibnet.ac.in>
- (12) www.netugc.com/Indian-national-library-in-engineering-sciences-and-technology-indest-consortium.

ગુજરાતી :

- (1) કાનડિયા, પ્રયત્કર કે, અને પરમાર, મહેશ જી. (2015). ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનનો પાયો, અમદાવાદ : ભારતી બુક ટ્રેડર્સ.
- (2) કાનડિયા, પ્રયત્કર કે. (2019). માહિતી પદ્ધતિઓ અને ઊપજો. અમદાવાદ : ગર્ગ પબ્લિકેશન
- (3) ચારણ, શિવદાન (સંપા). (1987). માહિતી પ્રક્રિયા અને પદ્ધતિઓ. અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકાશન

હિન્દી

- (1) સૂદ, એસ. પી. (2004) પ્રલેખન એવ સુચના વિજ્ઞાન, જયપુર, રાજ પબ્લિશિંગ હાઉસ .
- (2) ત્રિપાઠી, એસ.એમ. (1997) પ્રલેખન એવ સુચના સેવા તથા નેટવર્ક, આગરા વાય. કે. પબ્લિશર.

Ability Enhancement Course (As Per NEP 2020)

ગુજરાતી પ્રત્યાયન અને પ્રસાર

કલાક

30

એકમ : 1 વાક્યટા અને વાક વ્યાપાર

- વાતચીત કળા
- ભાષણ કળા

એકમ - 2 લેખિત સ્વરૂપે પ્રત્યાયન

- પત્રલેખન
- અરજીલેખન
- અહેવાલલેખન